

למנו היום

הרגיל בנר זוכה לבנים תלמידי חכמים

בהעלתך את הנרות (ה, ב)

אמרת
ענין

יודעים דברי חז"ל (שבת כ"א): "הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים". והיינו שישנם ג' מצוות הנעשות ע"י הדלקת נר, ומסגולתן שהמהדר בהן שיהיה נר יפה, זכה על ידן לבנים צדיקים ותלמידי חכמים, והמצוות הן: נר שבת, נר חנוכה ונרות בית המקדש - בית הכנסת.

בנר שבת ובנר חנוכה ראוי להדר שיהיו המנורה והפמוטים נאים ומהודרים, ושיהיו הנרות גדולים ויפים, וההדלקה תהיה בזמן הנכון עם כל הלכותיה כדין.

אמנם בענין נרות בית הכנסת, אשרי מי שיהדר להיות ראשון בבית הכנסת, שיהיה הוא המדליק את נורות החשמל, וגם נוהגים אנשי מעשה להתנדב את חשבון החשמל של בית הכנסת בכדי לזכות לסגולה של בנים תלמידי חכמים, וכלל הוא שכלל שיהדר האדם יותר בכל ענייני הנרות הנזכרים - יזכה לבנים יותר מאירים וצדיקים.

ובאמת ישנה עוד מצוה חשובה הנעשית ע"י תיקון נרות, ועל ידה יכול לזכות האדם לבנים טובים וחשובים, והוא מה שאמרו חז"ל (תנחומא תצוה ס"ח): "מפני מה זכה שאול למלכות? מפני שהיה זקנו מדליק לרבים במבואות האפלין". היינו במקומות האפלים ברשות הרבים, מי שמתקן שם אורות להאיר עיני האנשים בחשיכה זכותו גדולה מאוד, חוכה לבנים שיאירו עיני הרבים במעשיהם הטובים.

גם בזמננו אפשר לקיים מצוה חשובה זו, ובמיוחד בחדרי מדרגות, או במחסנים ומקלטים בבניינים המשותפים, שקורה הרבה שנורות החשמל שרופות, ואימה חשיכה גדולה נופלת על מי שמזדמן שם, שמגשש בחושך ואף נתקל במכשולים. אשרי מי ששם לבו באופן אישי, ואינו מחכה לוועדה הבית, אלא הוא עצמו טורח להאיר מקומות הללו. והנה ידוע מנהג ישראל שהנשים נותנות צדקה בזמן הדלקת הנרות, ומתפללות על בנים צדיקים ותלמידי חכמים.

באמת ענין זה מועיל בכל מצוה שיש בה סגולה לדבר מסויים, שע"י עשיית המצוה נפתחים שערי שמים לגבי אותו הדבר, ואז היא השעה הנכונה להתפלל ולבקש מהקב"ה, כי יתכן שהשערים ייפתחו לו והוא לא יקח מהם כלום. משל למי שפותחים לפניו תיבה המליאה כסף זהב לרוב, אם לא יושיט ידיו ויקח בפועל, יצא ריקן כלעומת שבא.

לכן כשעושים מצוה המסוגלת לענין מסויים, כגון הדלקת נרות, צריך לצרף למצוה את התפילה כדי שימלאו חופניו מהשפע הטוב.

וגם האנשים כשמשותפים עם נשותיהם במצות הדלקת נר שבת ע"י שמכינים ומסדרים את הנרות ומצחצחים הפמוטים, מה מאוד ראוי לצרף באותו זמן גם תפילה מעומק הלב, וכן כשמתעסקים במצות נר חנוכה ובהדלקת נר בית הכנסת, או כשמחליף נורת חשמל מדרגות או במקום אפל, רצוי מאוד לבקש ולהתפלל באותו זמן, ויזכה לבנים ת"ח ומאירי עיני ישראל.

הרחמן הוא ימלך עלינו לעולם ועד

אמר החפץ חיים זצ"ל: אדם הזקוק לישועה, ידע שהעת המסגלת לישועה היא לאחר עשיית מצוה. אזי נשמעת תפלתו ביותר, בזכות המצוה שקיים. וזה טעם בקשות 'הרחמן' לאחר קיום מצות ברכת המזון. מאליו יובן, שכפי קיום המצוה, וכפי הכוונה בברכת המזון, כך יענה בבקשותיו!

(שיחות החפץ חיים, ח"ב עמ' ס"ה)

(2)
הגזית
אמרת
חיים

ח, ד) וזה מעשה המנורה וכו' כמראה אשר הראה ה' את משה בן עשה את המנורה. וע' רש"י שכ' שהראהו הקב"ה באצבע לפי שנחקשה בה, לכך נאמר וזה [עפ"י מנחת כט.]. ובארת' עפ"י

③ 31/11/01
10

שנתנו לשני אנשים חומר לבנין בית ועצים ואבנים ועפר ופטיש ומגרות כדי לבנות בית, אחד מהם הלך לנגר ללמד מלאכת הבנין ואח"כ לקח את העצים והאבנים ובנה את הבית, והשני התחיל לאמן את עצמו לבנין ע"י חומר שבידו, והציב את האבנים וחתך את העצים, ובראותו שחתך יותר מדאי קיצר, ובראותו שקיצר האריך עד שנעשה לנגר, וכשנעשה אומן ורצה לבנות בית ראה שכבר אול החומר ואין לו עצים ואבנים לבנות הבית.

6

וכן הוא חיי האדם, הזמן קצר המלאכה מרובה ואין די פנאי לנסות כמה דרכי החיים אם זה יוכשר או זה יוכשר, כי בזמן שיגיע אל האמת יוכח לו שאול חיים וכבר הגיע הזמן לשבוק את החיים ולפיכך נתן לנו הקב"ה את תורתו, התבונה האלקית [דעו הימלשעו שפיגעל] של החיים כזה ראה וקדש, כזה תחיי עלי אדמות, שלא יצטרך לסמוך על נסיונות החיים כדי לעמוד על האמת. וידוע שהמנורה מסמלת את התורה כדה"כ כי נר מצוה ותורה אור, ונר לרגלי דבריך, לפיכך הפציר משה רבינו ע"ה שיראהו ה' לו ולכל בני מנורה שלימה, שהיא מראה החיים.

11

④ 31/11/01
3

ואתנה את הלואים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני לעבד את עבדת בני באה"מ ולכפר על בני ולא יהי בבני נגף (ח"ט)

ברש"י ה' פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה להודיע חבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין ה' חומשי תורה, וכך ראיתי בכ"ר, עכ"ל. ורבים הקשו, דלמה דוקא כאן נזכר חבתן שמנשלו לה' חומשי תורה; ועוד

יש לדקדק, מהו הלשון של ה' חומשי תורה ולא ה' חלקים כמו ד' חלקי שר"ע, או ה' סדרי תורה כמו סדר מועד או סדר נזיקין בש"ס.

והנראה בזה, דדוקא נבחר הלשון ה' חומשי תורה דבא לומר דכל חומש וחומש עומד בפני עצמו, כמו בראשית ספר הישר וכו', ויקרא תורת כהנים, וכן דברים משנה תורה או חומש הפקודים, דכל אר"א יש לו מעמד בפני עצמו ומ"מ אינו אלא חומש מכל התורה וא"א להפרידו. — והנה ממש כענין מה שהסברנו בענין סדר הפקודים והדגלים, דכל שבט עומד לעצמו ומ"מ אינו נפרד מהכלל כולו 'נשכיב למשכן יתנו' כולם; וכבר ה"י דיבורנו דהנה בגוד 'אם אין אני לי מי לי, ומ"מ 'כשאני לעצמי מה אני' — והנה הענין כאן דאע"פ שנבחרו הלואים להיות מעולה על בני ישראל ולעבוד עבודה והסכימו לזה בני ישראל וסמכו ידיהם על ראשם — מ"מ אותו המעלה הוא 'מתוך בני ישראל' — ונשארו דבוקים כולם זה בזה, ולזה נמשלו בדוקא לחמשה חומשי תורה.

6

11

6

א נכד נקם מן דניא כד קטטיכ פריש ומריף בר אקתא בת ישראל יח שקא נקא ונקא דמספרש דשמע קסיני ואודי וארזי ושום אסיה שלומית בת דבר' לשקטא דין: י ב"ב הוא חו"מ ס' ארבעי דין די גלו שום משה נביא וזן יתהון על פום סיקרא דלעיל סנהון דניא קמונא וסנהון דניא נפשטא דניא קמונא הנה משה דיי ובריי נפשטא הנה סנהון וכלין אסר משה לא שקעיה סן בגלל קסילקא ריש סנהוניא דישאל דעתידין למיקום בתריה ונהון ויזין דניא קמונא וסנהון דניא נפשטא ולא יבדחון למישאלא דניא דמחקשי להון ארום משה ובהון דישאל צרין דיסרו לא שקעיה גנין סן אגנשו זמיה בבית סטרא עי זמן דיחפוש להון על גוה' סיקרא דני:

6

ויהי אנשים אשר היו טמאים לגנש אדם ולא יכלו לעשת הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא. ויאמרו האנשים והמה למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעוה בתוך בני ישראל. ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם' (במדבר ט. ו-ח). וראויה היתה פרשה זו להאמר על ידי משה כשאר כל התורה כולה אלא שזכו אלו שנאמרה על ידיהן שמגלגלין זכות על ידי זכאי' (רש"י שם).

6

השובת רש"י עונה רק על השאלה, למה לא נאמרה פרשה זו של פסח שני על ידי משה כשאר כל התורה כולה, אבל אין היא עונה על השאלה, למה לא שאל משה מפי הגבורה דינם של טמאים אלה

⑤ 31/11/01
11

⑥ ה' יצוה ה'
ה' יצוה ה'

②

ואין לומר שמשנה לא ידע שיש בין בני ישראל סמאים לנפש אדם. שהרי סמאים אלה היו לפי יש אומרים גושאי ארונו של יוסף, או מישראל ואלצפן שעסקו בנדב ואביהוא (ראה סוכה כה). והרי על גשיאת ארונו של יוסף או על מישראל ואלצפן שעסקו בנדב ואביהוא ידע משה גם לפני שבאו אליו לשאול דינם לגבי קרבן פסח.

6 גוכל להסביר זאת על פי שני התרגומים (יונתן בן עוזיאל והירושלמי), המצביעים על ארבעה ענינים שמשנה אמר שלא שמע את

אין הוא מעונין להעניש אותם. אם ה' לא יגיד לו דינם, הם לא ייענשו. וזו המתנינות של משה בדיני נפשות. אין הוא מזרוז את התשובה. אין הוא שואל כדי להיענות מיד. לעומת זאת בשני המקרים האחרים כלומר, בדיני ממונות, הוא לא המתין עד שה' יגיד לו, אלא הוא שאל את ה' וזרין את התשובה בדינם. עמדו ואשמעה מה יצוה ה'. בענין הסמאים לנפש אדם. אם לא שאל איך הוא אומר להם שיעמדו וישמעו דינם? איך הוא ידע מתי יגיד לו ה' דינם של אלה? אלא ששאל וידע שה' יענה לו על שאלתו. ויקרב משה את משפטו. בענין בנות צלפחד. דברים מפורשים. משה הקריב משפטן אל ה'

ההלכה, עד שה' אמר לו מה לעשות. (א) ענין חרופו וגדופו של בן הישראלית (ויקרא כד, י-יב). (ב) ענין הסמאים לנפש אדם פה. (ג) ענין מקושש עצים (במדבר טו, לב-לד). (ד) ענין בנות צלפחד (שם כז, א-ה). שנים מהם דיני נפשות ושנים מהם דיני ממונות. בדיני נפשות הראה משה מתינות. ובדיני ממונות הראה משה זריוות (ראה תרגומים הנ"ל בארבעה מקומות הנ"ל).

כלומר, שאל דינו. בדיני ממונות הוא הראה זריוות. הוא נקט יומה ושאל ולא המתין לדברי ה' באפס מעשה.

לכאורה בלתי מובן, למה קוראים התרגומים האלה את שאלת משה מפי ה' דינו של מחרף ומגדף חיינו של מקושש עצים - מתינות. ואילו שאלת מפי ה' דינם של הסמאים לנפש אדם לגבי קרבן פסח ודינו של בנות צלפחד לגבי ירושה - זריוות. הרי אותה פעולה ממש הוא עשה בכל ארבעת המקרים דהיינו, שאלת ההלכה מפי ה'. ואם כן למה פעם היא נקראת מתינות ופעם היא נקראת זריוות. גם בלתי מובן. למה קוראים הם את שאלת הסמאים לנפש אדם לגבי קרבן פסח, דיני ממונות. הרי זה ענין של איסור היתר ולא ענין של ממון.

ואף על פי שטמאים לנפש אדם לגבי פסח הוא ענין של איסור היתר ולא של ממון. הראה משה זריוות כמו בעניני ממון. מכיון שאנשים אלה ראו את עצמם מקופחים וטענו, למה נגרע? לא לחנם באה ההקבלה: למה נגרע? בענין פסח ו-למה נגרע? בענין בנות צלפחד. כלומר, בשני המקרים ראו האנשים את עצמם מקופחים. ובכל מקום שאנשים רואים את עצמם מקופחים, דינו כדיני ממונות לגבי הצורך בזריוות. כי קפוח היא הטענה האופיינית לכל דיני ממונות. ומשום כך אילו לא שאלו הסמאים לנפש אדם את משה מה דינם ולא היו באים בטענה, למה נגרע?, לא היה משה שואל את ה' לדינם. כי אנשים שאינם טוענים טענת קפוח, הרי ענינם הוא ענין של איסור היתר ולא של ממונות ואז אין מקום למדת הזריוות. במדה זו משתמש משה רק במקרים של קפוח אדם. ואילו בכל מקום שאין קפוח, טובה המתינות ולא הזריוות. למה ישאל. אם יהיה צורך שהוא ידע, ה' יגיד לו את הדבר בלי שהוא ישאל. רק אחרי שהם שאלו אותו לדינם, הוא שאל ונענה והפרשה נזקפה לזכותם.

ברם, מי שמעיין בכל ארבעת המקומות הנ"ל רואה שהיה הבדל בהתנהגותו של משה בין המקרים של בן הישראלית ומקושש עצים, לבין המקרים של סמאים לנפש אדם ובנות צלפחד. בשני המקרים והראשונים כלומר, בדיני נפשות משה לא שאל מפי ה' דינם. הוא המתין שה' יגיד לו בלי שהוא ישאל. סימן לכך, הוא שם אותם במשמר. וינחזו במשמר לפרש להם על פי ה' לגבי מחרף ומגדף. ויניחו אותו במשמר כי לא פרש מה יעשה לוי לגבי מקושש עצים. אילו היה משה שואל מפי ה' דינם, למה היה צורך לשים אותם במשמר. הרי מיד אחרי שישאל ייענה וידע מה לעשות בהם. אלא שלא שאל. הוא המתין עד שה' יגיד לו דינם בלי שאלה מצדו. כי

הטבע, אשר על זה נוסדו כל דרכי העבודה זרה ועבודתם, כמו שכתב רבינו בפרק ג' מהלכות עכו"ם י"ו, ומורה אשר השי"ת רוצה בקיום הנמצאים, ובהיותם על צד הישר והחסד, וחברה האנושית, אשר מטעם זה נאכל לתבורות י"י. ואין שוחטין על היחיד י"ב. ולא חפץ ה' בהשחתת נפש המדבר י"ב בהקריבם אליו -

חלילה לאל טוורות כאלה! - וכמו שאמר במדרש (דברים רבה ב, לג) "ירא ה' בני ומלך (משלי כד, כא) - ואל למולך י"ב. פירוש, שהעובדי מולך אומרים כי השי"ת חפץ בקרבנות האדם, וזה הוא התכלית לאדם כי ישרף על מוקד האליל או את בנו אשר אהב. לכן אמר כי השי"ת כמו מלך, אשר חפץ בקיום עמו - כי אין מלך בלא עם - כן השי"ת חפץ בקיום הנמצאים המפרסמים מציאותו ומכירים שמו. לכן אמר: אם כי תירא את ה', ירא אותו מלך, אבל לא כעובדי המולך.

אף משריש בלבב ישראל כי כולם שוים ועם קדוש לה' אלהיו, וכל אדם ראוי לבא לההשגחה האלהית, לכן אין חוזה ושוק בפסח י"ב. ומורה על רצון השי"ת כי יבטל השעבוד מהאדם להאדם, "ועבדי הם" (ויקרא כה, נה) - ולא עבדים לעבדים (בבא קטז, ב), וכולם

70

ט, ז למה נגרע לבלתי הקריב וכו' בתוך בני ישראל.

יתכן דתנא דבני ר' ישמעאל: כל מקום שנאמר

"ביאה" - לאחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר י. אם כן לא היו מצווים על הפסח, ומשום הכי לא הקריבתו כל ימי היותם במדבר, והא הקריבו בשנה ב' ובגלגל - על פי הדיבור היה, תוספות סוף פרק קמא דקידושין. והטעם שנצטוו נראה: - דמצאנו בכמה מקומות שהובדלו מעבודה זרה לעבודת השם יתברך לשמו המיוחד היה על ידי פסח י. כמו שמצאנו בחזקיה אחרי שביערו כל הטומאה, והוציאו הנדה והביאו קרבנות לכפר על שגגת עבודה זרה, עשה פסח לה'. [ולכן אמרו (בספרי) לפסוק יד להלן] "וכי יגור אִתְּכֶם גֵר ועשה פסח

לה'". יכול מיד? - שהוא לטהר מעבודה זרה - תלמוד לומר (שם שם) "כחוקת הפסח וכמשפטו יעשה". וזה נאמר בפסח מדבר הבא לטהר ישראל מחטא של עגל י"ב. כלי הפסח מורה על ההשגחה הפרטית, אשר מצוינים בה ישראל מכל העמים, אשר הבדיל בין עמו בני ישראל למצרים: והבדיל בין רכור לאינו

ולפי זה, הלא בני לוי, אשר עליהם אמר (דברים לג, ט) "כי שמרו אמרתך" — במצרים [ספרי שם] ולא עבדו עויג בעגל²¹, יתכן לומר כי המה פטורים מן הפסח במדבר²², לכן לא היה להם לשאול מדוע לא יעשו פסח, אולם זה אינו, דהא נתבונן, מה שייך לשבט

לוי הכיבוש וחילוק, שאינם נוטלים חלק בארץ, וה' הוא נחלתו" (דברים יח, ב) ²³, הלא המה היו נושאי ארון ה' במדבר ועבדתם בכחף (במדבר ד-ה), אשר לא היה זה בארץ²⁴, אמנם עם כל זה פטורים בכל מצוות שאינן חובת קרקע²⁵ שלא נצטוו טרם כיבוש וחילוק [כמו פסח לר' ישמעאל¹], משום שלא יתכן להבדילם מקהל עדת ישראל, וכל זמן שלא נתחייבו ישראל לא נתחייבו גם הם²⁶, וכיון שישראל נצטוו לעשות הפסח — יהיה מאיזה טעם שיהיה מפני שעבדו העגל²⁷ — בכל זאת שוב גם המה חייבים בפסח, דהרי כמו אחר כיבוש וחילוק לדידהו, שאינם נוטלים חלק בארץ²⁸, וזה שהטמאים היו מישאל ואלצפן, או נושאי ארונו של יוסף (ספרי לפסוק ו) —

שהיה בשבט לוי במחנה לוייה (פסחים פו א) — אמרו בחכמה "למה נגרע לבלתי הקריב קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל", שלולא "בני ישראל"²⁹, הלא אצלנו כמו אחרי כיבוש וחילוק³⁰ רק שלא הבדלנו³¹, אולם כי ציוה השי"ת לישראל לעשות הפסח, למה נגרע לבלתי הקריב "בתוך בני ישראל" — אף שאינו על כוונה אחת³². [ולזה אמר מתחילה "ויעשו בני ישראל את הפסח" — בלשון נסתר³³, ואח"כ אמר "בארבעה עשר וכו' תעשו אותו" — בלשון נוכח, למשה ולשבטו הלויים³⁴].

במלו דיני קנסות מישאל שפעם ארת גורה מלכות הרשעה גורה על ישראל שבלהסכך ידרג וכל הגסכך ידרג ועיר שסוכין בה³⁵ תיחרבו ותחוסין שסוכין בהן יעקו וסוהעשה³⁶ (ה) יהודה בן בבא הלך וישב לו בין שני דרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות ובין שני תחמי שבת בין אשה לשפרים וסכך שם חמשה זקנים, ואלו הן ר"ם ור' יהודה ור' שמעון ור' יוסי ור' אלעזר בן שמעון רב אייא מוסף אף ר' נחמיה, כיון שהכיר אייכותם בהן אמר להן בני רוצו אצרו לו רבי מה תדא עליך אמר להן הריני מוטל לפניכם כאבן שאין לה הופכים אצרו לא וזו משם עד שנעצו בו שלש מאות *לונביאות של ברזל ועשאוהו ככבדלרר

9

11

16

21

26

31

36

41

46

זולתו כן ברא אשר האדם לא יעמד תחת נמצא אחר — יהיה גלגל או רוחני או כח טבעי — רק כולם כאחד המה מושפעים ומושגחים בפרטיות מהשי"ת, וכולם כאחד רחוקים ממנו בתכלית ובהשויה. כי המלאך הרוחני אינו קרוב להבורא יתברך משלשול קטן שבים, כי כולם הם אפשרי המציאות¹⁶ האמיתי, וחיותם תלוי בהשי"ת המחויב המציאות האמיתי. כל זה מורה עשיית הפסח!

ולזה מעברין על התקופה של ניסן, כדאמרו ראש השנה דף כא, א¹⁷, דאו האביב וכחות הטבעיים וגרמי שמים מוציאים פעולתם באופן היותר חזק, אחרי אשר היה הטבע ישן כל ימות החורף, ועסקה בפנימיותה לבלות כל, חזר תקופתה באביב. והשמש הפועל בטבע היותר גדול או הוא בעצם זהרו. לכן צוה השי"ת לחוג הפסח¹⁸, ליחד כל כחות הטבע לשם המיוחד יתברך, ולהזכיר על כל מפעלות מצרים, אשר השי"ת הרס כל סדרי הטבע. ולעורר כי הם אינם פועלים ברצון כלום, רק כגרזן ביד החוצב וכשבט ביד מניפו — על זה אמרה התורה (שמות יב, יא) "פסח לה!" ולזה בניסן, דרוב אביב, מורה הפסח שלא לטעות אחרי המוחש לכבד את גרמי השמים הפועלים הטבעיים. ועוד כוונת עמוקות הנעלמים ממנו, אשר הפסח הוא מטרה מעבודה זרה וכיצא בזה.

ולכן ביאשיה שטחר את יהודה וירושלים מן האשרים וכו' (מלכים ב, כג, ד-כ) עשה פסח לה' (שם פסוק כא). ולכן מבואר מה שכתוב (מלכים ב, כג, כב) "כי לא נעשה כפסח הזה מימי השופטים (אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה)" ובדברי הימים (ב, לב, יח) "מימי שמואל הנביא"¹⁹, כי להוראה כזו לטהרם מעבודה זרה, שזה בעצם תקפו של עשיית הפסח במצרים, אשר אמר להם (שמות יב, כא) "משכרו" — מעבודה זרה (מכילתא בא שם) "זקחו להם צאן (לעשות הפסח)", לא נעשה מימות השופטים, שלא היה אחרי טעיות כל ישראל בעו"ג, שיבדלו מעו"ג בטהרה גמורה ויעשו פסח כמוהו. ואם כי בחזקיה היה כן, זה לא נעשה "כטהרת הקודש", נגם לא כל ישראל, רק שבט יהודה ובנימין²⁰. ולכן אחרי שעשו ישראל העגל, צוה השי"ת בשנה השנית לעשות הפסח, להרחיקם ולהבדילם ולטהרם מגלולי עו"ג והבלים. וכן בשנת הארבעים, שטעו לבעל פעור "ויצמד (ישראל) לבעל פעור" (במדבר כב, ג), אז צוה השי"ת לעשות פסח בגלגל (יהושע פרק ה) אף שהיה קודם כיבוש וחילוק, והבן²¹.

10
Liskeny to God
p. 90

to the newly ordained rabbis and almost caught them, but the young men ran quickly. They tried to take their rebbe with them, but he felt he would slow them down and refused to go. The Romans captured him and mercilessly speared his body until he looked "like a sieve," but the tradition of rabbinical ordination continued. Obviously, as Rav Soloveitchik pointed out, this was an act of Kiddush HaShem, sanctification of God's name; although, as he also pointed out, it is difficult to understand because there are three sins for which a Jew is commanded to sacrifice his life rather than commit them: murder, adultery and idolatry.

11 Semikha is not counted among those mitzvot for which one should die. Furthermore, the Rav asked, what does the term semikha mean? It really means the "laying on of hands." This is, indeed, generally what happens. The rabbi places his hands on the head or the shoulders of his disciple and, in this way, confers upon his student the authority to give

1 The verb *lismokh* (from which *semikha* is derived) literally means to rely upon, to lean on. Now, one may ask, who leans on whom in the act of *semikha*? Many would say that the individual who receives the ordination leans on his teacher, on past generations, because his authority comes from the past traditions, from the generations of previous sages who have taught Torah. The young rabbi is a disciple, a link in that chain of tradition that harks back to Sinai, and he leans on those rabbis of the past whose tradition has been handed down to him.

6 However, Rav Soloveitchik said, "If you ever see an older man with his hands on a younger man, who is leaning on whom? Generally it's the older man leaning on the younger man!"

11 So Rav Soloveitchik looked at us during the ordination dinner and said to us, "You're not leaning on me; I am the one who is leaning on you. Whatever I've learned and expounded, whatever new approach, insight or interpretation I have formulated, will die with me unless it lives through you."

"Therefore," said Rav Soloveitchik, "Rabbi Yehuda ben Bava was not sacrificing his life by ordaining his students; he was rather giving himself eternal life. He understood very well that if the tradition had died, it would have been as if he had never lived."

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. (י"ב ג)
1 ובאבות פ"ד הזהירונו חז"ל ממתת הגאווה, ואמרו, "מאד מאד היו שפל רוח". ואריך להבין למה זה הזהירו על המדה הזו יותר מעל כל המדות, עד שכפלו את התיבה "מאד מאד", כלומר סכנה היא ביותר להתנהג במדת הגאווה ורדיפת הכבוד, ורק שפלות הרוח והענוה, הן הנח המדות המשובחות של האדם הנעלה.

6 אמנם ידוע, כי בעוה"ז אין כל תשלומין עבור מצוה, כי כל חללא העלמא לא יספיק לשלם עבור מצוה אחת, וכמו שכתבו הראשונים ז"ל, שעל האדם לבזוז כל ממנו אם יאנסוהו לעבור על "לא תעשה", ושכר מ"ע עין לא ראתה, ובשביל זה לא נתגלה בתורה שכר המצות עשה, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל.

11 וכאור הדברים הוא, כי התשלומים שישנם בעולם הזה אינם ממין התשלומין השייכים עבור קיום המצוה. כי מכיון שהמצוות רוחניות הנה, ממילא שא"א לשלם שכרם בענינים גשמיים, שאינם ממין התשלומין. ושכר מצוה — מצוה אמרו ז"ל, ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבת התורה והמצוות, בוו יבזוז לו, וכדרשת חז"ל עה"ב הוה בב"ר ובמדרש שה"ש פ"ה.

16 אולם אם מי שהוא מקבל בעולם השפל הזה כבוד עבור מצוה אחת, אף אם הוא כבוד מדומה, עכ"ז הוא בכר מעין מין התשלומין, כי הוא "כבוד" הוא ענין רוחני. והנה אף כי בערכי הקנין שלנו אין אפילו הכבוד היותר גדול נערך בדמים, כי אין המטבע הזאת עוברת לסוחר, אבל בכ"ז מוילים אנשים זהב מכיסם לאלפים ולרכבות בעד הכבוד המדומה הזה, שמע מינה, כי יש ספוק רוחני לזה שמתכבד ברבים, והכל מקלסים ומשבחים אותו על פעלו הגדול או על עשרו הרב או אפילו חכמתו הגדולה, וזהו בכר ממין תשלום רוחני מנושם חלף רוחניות נאצלה.

21 ולזה הזהיר התנא להשמר ולהזהר מזה בכל האפשר. כי בענינים גשמיים א"א להשתלם אף עבור חלק קטן מהמצוה, אולם אם מי שהוא משתלם בענינים רוחניים, כמו כבוד וגאווה וכדומה, אזי יוכל היות כי ינכו לו סוכיותיו, כי הלא ממין התשלומין הוא זה, רוחניות עבור רוחניות, ויוכל היות כי עבור כל פעולותיו הטובות של האדם יחד את המצוות, ישתלם בהאי עלמא בכבוד ותהלות ותשכחות, וישאר הלילה עני בעלמא דאתי, עני וערום מן המצות כי יבוא על שכרו כאן, ומאומה לא ישא בעמלו הרב.

31 ולכן אמרו, מאד מאד הוי שפל רוח, כלומר ברח מן הכבוד כמו מי

(13)
הוא הדין
הוא הדין

מעשי למלך

1 ג) ובנסעו פעם למוסקבה לרגלי עניני ישיבתו, שלח מקודם מכתב לאחד ממכיריו שמה לפגוש אותו בבית הנתיבות, ולהסתיר יום בואו ממקורביו ומיודעיו, לבל יבואו לקבל פניו בפומבי.

כשנתרע הדבר בבואו, שאלהו אחד ממיודעיו, בשביל מה מנע מהם מלקבל פניו ולחלק לו את הכבוד הראוי לת"ח כמוהו?

6 ענה ואמר בבת צחוק על שפתיו: אינני מסופק כי כבודו אוכל "קוגעל" בשבת. ואם יתאוו תאוה ביום הששי לאכול קוגעל, תייעץ לו בעלת הבית לאכול לע"ע מאכל אחר, יען כי "קוגעל" אוכלים רק בשבת. וסיים, "כבוד זהו קוגעל ואוכלים אותו רק ביום שכולו שבת".... ואם יאבה מי שהוא לאבלר בערב שבת, אז יוכרח להיות רעב בשבת....

הערות המסדר:

11 ובנסעו לעיר גראדנא בשביל עניני ועד הישיבות, לויחי אותו בדרכו, וכמה אלפים מנכבדי העיר יצאו אל הרכבת לקבל פניו והלחץ הי' גדול כ"כ, עד שנסורי קרתא הוכרחו להעמיד את הסדר בכח, ולפנות דרך לאוטו, שהקהל הצפוף הרים אותו בידים, אחרי אשר ישב בו הית.

16 ההנה מקודם שאלני, בשביל מה ולמה התכנס כאן עם רב כזה? כמוכן עניתי על שאלתו, כי הכל באו לכבודו, ובשביל כך גדלה הצפיפות, בשביל שהכל רוצים להתקרב ולהסתכל בפני רבינו....

והשובתו ע"ז היתה, כי איננו מביין כלל וכלל, מה נשתנה הוא מכל האדם על פני האדמה? "כלום קרנים לי בראשי?" ובכלל מה יש להסתכל בנברא? אין זה כבוד אלא ביות, ובשביל התורה מחויב אדם אפילו להתבנות, כמאמרם ז"ל, למה נקרא שמו יחזקאל בן בוזי, בשביל שבהו עצמו על דברי תורה וכבוד שמים. (מ"ד ויקרא).

אח"כ ענה ואמר, כי מעתה נתחווירו לו דברי רבותינו ד"ל בעירובין י"ג, כל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו. כונו במלת "כל", ללמדנו שלא מבעי אם האיש ההוא ראוי לגדולה והוא בורח ממנה, שהיא רודפת אחריו, אלא אפילו מי שאינו ראוי לה, כמוני היום, אבל מכיון שהוא בורח ממנה, הגדולה רודפת אחריו... ואחד מנכדיו שאלהו על מאמרם ז"ל הנ"ל, כל הבורח מן הגדולה וכו', מכיון שגם המחזר אחר הגדולה והבורח ממנה, שניהם אינם משיגים אותה, זה לפי שהגדולה בורחת ממנו, וזה לפי שהיא רודפת אחריו, וא"כ מה בין זה לזה? וענה ואמר שהמחזר אחר הכבוד לעולם לא ישיגנו, כי כמו שהוא רודף אחריו, כן הכבוד בורח ממנו. אולם מי שהכבוד רודף אחריו, סוף סוף ישיגנו אחרי פטירתו, שבדור יבוא יתפרסם שמו בעולם, וספר מכמה גדולים, שנתפרסם טבעם בעולם רק אחרי הסתלקותם, מגודל ענותנותם בחייהם.

הערות המסדר:

מספרים, שאיש אחד התאונן באוני א' מגדולי הדור העבר, שלא נתקיים בו מאמרם ז"ל כל הבורח וכו' גדולה מחזרת אחריו. זה לו כמה שנים שמתנגד בחסידות ובורח בכל כחו מן הכבוד, ואעפ"כ אין הכבוד רודף אחריו....

יבג. והאיש משה ענו מכל האדם אשר על פני האדמה.

1 איתא במסכת סוטה (מט, ב) "משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא, אמר ליה רבי יוסף לתנא, לא תיתני ענוה דאיכא אנא".

ולכאורה קשה, הלא זה גופא הוי גאוה, מה שאומר אדם שהוא עניו. ואומרים על זה בשם הגר"א, דהנה יש בירושלמי אמורא אחד ששמו "אנא". זהו שאמר רב יוסף "לא תיתני ענוה דבטלה", דאיכא אמורא אחד "אנא" והוא עניו עד למאד.

6 (פרי שלמה, מ"י יעקב שלמה הולצברג מח"ס שו"ת עטרת שלמה, ורשא תר"ע, ברכות מז, ב)

14

21

26

31

36

15